

Skaidrojums pārskatam par valsts konsolidēto pārādu

Vispārīgie principi

Pārskata un tā pielikumu pamatnostādnes

Pārskats par valsts konsolidēto pārādu un tā pielikumi sagatavoti atbilstoši likumam "Par budžetu un finanšu vadību" un Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 375 "Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība". Pārskatā par valsts konsolidēto pārādu 2017. gada 31. decembrī norāda informāciju par konsolidēto valsts un pašvaldību pārādu uzskaites vērtībā un nominālvērtībā.

Valsts pārādu veido valsts struktūru pārāds (aizņēmumi, līzings, emitētie vērtspapīri, bezprocentu obligācijas, pieņemtie pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi, t.sk. krājobligācijas, un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi), konsolidēšanas procesā izslēdzot savstarpējos atlikumus.

Pašvaldību pārādu veido pašvaldību struktūru pārāds (aizņēmumi, līzings un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi).

Valsts konsolidēto pārādu veido valsts pārāds un pašvaldību pārāds, no kura konsolidēšanas procesā izslēgti savstarpējie atlikumi.

Konsolidācijas principi

Sagatavojot pārskatu par valsts konsolidēto pārādu, veikta valsts un pašvaldību pārāda konsolidēšana, izslēdzot valsts un pašvaldību pārāda pozīciju savstarpējos atlikumus.

Ārvalstu valūtu pārvērtēšana

Pamatprincipu skaidrojums sniegts valsts konsolidētās grāmatvedības bilances sadaļā "Ārvalstu valūtu pārvērtēšana".

Valsts konsolidētais pārāds

Valsts konsolidētais pārāds *uzskaites vērtībā* (finanšu instrumenta iegādes cena, kam pieskaitītas vai no kā atņemtas pārvērtēšanas, amortizācijas vai citas summas, kuras atzīst izdevumos/ieņēmumos) pārskata gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, ir samazinājies par 56,3 milj. *euro* un 2017. gada 31. decembrī ir 9 688,7 milj. *euro* jeb 36,1 % no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP¹).

Valsts konsolidētais
pārāds *uzskaites*
vērtībā –
9 688,7 milj. *euro*

Valsts konsolidētais pārāds *nominālvērtībā* jeb pārāds pēc nomināla (finanšu instrumenta cena vai vērtība, ko ir noteikusi izlaides organizācija (vērtspapīru gadījumā) vai kas ir norādīta darījuma līgumā kā pārāda summa) 2017. gada 31. decembrī ir 9 752,9 milj. *euro* jeb 36,3 % no IKP.

Valsts konsolidētais
pārāds
nominālvērtībā –
9 752,9 milj. *euro*

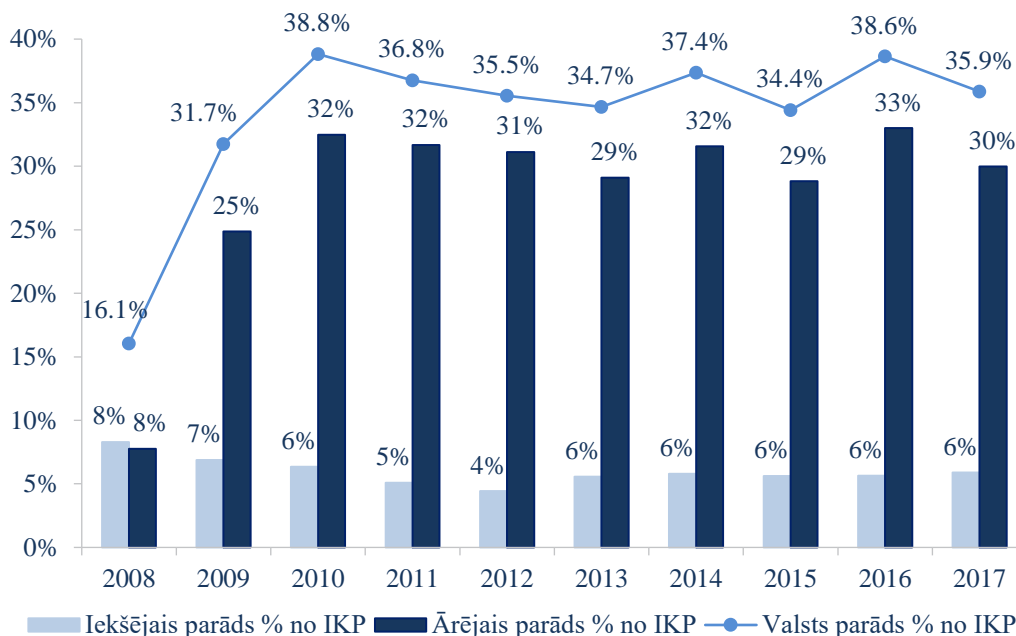
Pašvaldību pārāda 2017. gada 31. decembrī gan uzskaites vērtībā, gan nominālvērtībā īpatsvars valsts konsolidētajā pārādā ir zemāks par 1,5 %.

¹ šajā skaidrojumā aprēķinos lietota Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā 2017. gada IKP vērtība 26 856,6 milj. *euro* faktiskajās cenās.

Valsts parāds

Valsts konsolidētā parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2017. gadā ir samazinājies par 3,3 milj. *euro* un 2017. gada 31. decembrī ir 9 699,0 milj. *euro* nominālvērtībā (36,1 % no IKP), nepārsniedzot likumā "Par valsts budžetu 2017. gadam" noteikto maksimālo valsts parādu gada beigās 9 950 milj. *euro* nominālvērtībā.

Valsts parāds uzskaites vērtībā 2017. gada 31. decembrī ir 9 634,7 milj. *euro* (35,9% no IKP (skatīt 1. attēlu).

1. attēls. Valsts parāda izmaiņas (uzskaites vērtībā, % no IKP)

2017. gada beigās valsts parāda struktūrā lielāko daļu veidoja Latvijas valdības starptautiskajos finanšu tirgos emitētās obligācijas, turpinot Eiropas Komisijas piešķirto aizdevumu starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros pārfinansēšanu. Nelielu daļu parāda veido aizņēmumi no Pasaules Bankas (1,9 %) un citām starptautiskajām finanšu institūcijām (5,9 %). Kopējais ārējā parāda īpatsvars valsts parāda struktūrā sasniedz 83,7 %. Iekšējais parāds veido 16,3 % no kopējā valsts parāda apjoma.

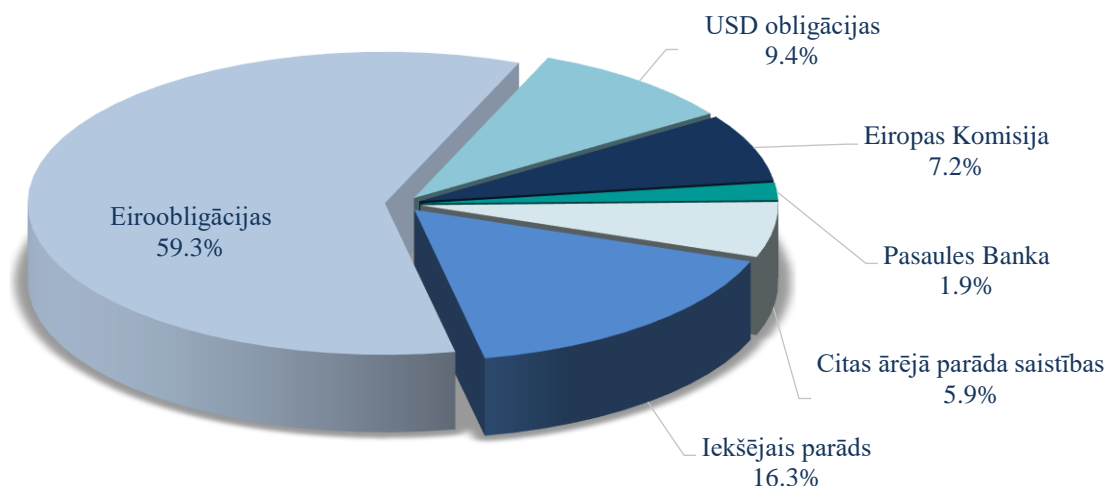
Valsts ārējais parāds nominālvērtībā 2017. gada 31. decembrī ir 8 119,2 milj. *euro* jeb 83,7 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu).

2017. gadā valsts ārējais parāds pēc nomināla samazinājās par 178,7 milj. *euro*, samazinājumam veidojoties galvenokārt no USD obligāciju dzēšanas (942 milj. *euro*) un aizņēmuma no Pasaules Bankas atmaksāšanas (80 milj. *euro*), kā arī izmaiņām parāda apjoma novērtējumā valūtu kursu svārstību rezultātā.

Valsts ārējais parāds
nominālvērtībā –
8 119,2 milj. *euro*

2017. gadā starptautiskajos finanšu tirgos tika veikta eiroobligāciju emisija (1 000,0 milj. *euro*), t.sk. jaunu 30 gadu EUR obligāciju emisija 500 milj. *euro* apmērā, savlaicīgi nodrošinot resursus gan 2017. gada valsts budžeta izpildei, gan ASV dolāros uzņemto parādsaistību daļējai pārfinansēšanai 2017. gada sākumā.

Lielāko daļu valsts ārējā parādā (68,7 %) veidoja Latvijas emitētās EUR un USD obligācijas starptautiskajos finanšu tirgos. No Eiropas Komisijas saņemtie aizņēmumi bija 7,2 % no kopējā parāda apjoma. Citas valsts ārējā parāda saistības veidoja starptautisko finanšu institūciju (piemēram, Eiropas Investīciju bankas, Ziemeļu investīciju bankas u.c.) aizdevumi dažādu projektu finansēšanai (skatīt 2. attēlu).

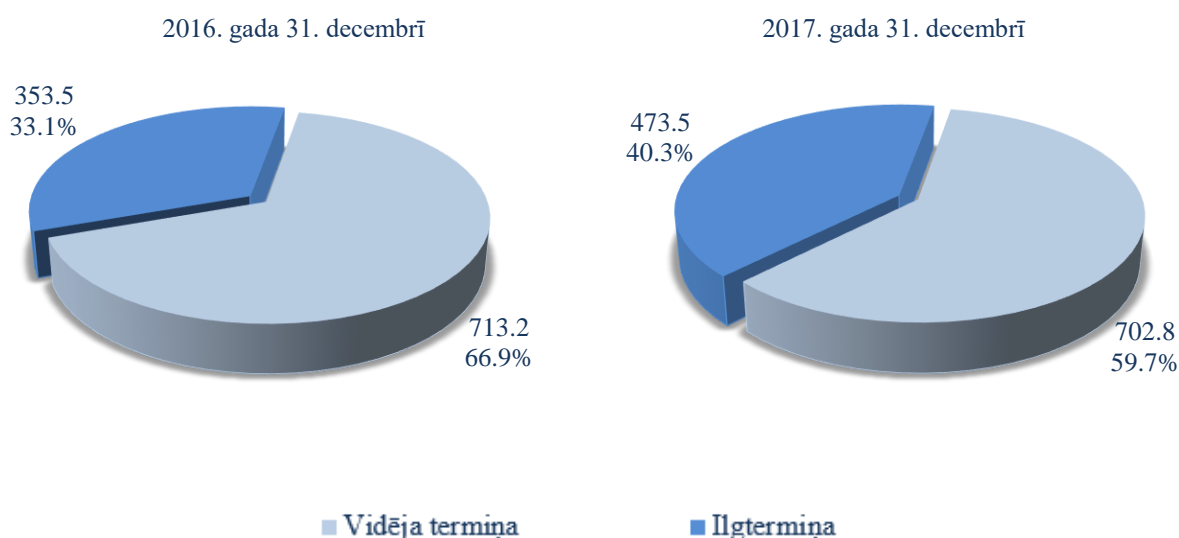

2. attēls. Valsts parāda struktūra % no kopējā valsts parāda apjoma 2017. gada 31. decembrī

Valsts iekšējais parāds nominālvērtībā 2017. gada 31. decembrī ir 1 579,8 milj. *euro* jeb 16,3 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu). Tā būtiskāko daļu veido valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri (1 176,3 milj. *euro*), t.sk. bezprocentu obligācijas, kurus Valsts kases organizētajās regulārajās publiskajās izsolēs iegādājušies galvenokārt iekšējā finanšu tirgus dalībnieki (kredītiestādes un institucionālie investori). No valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīriem lielākais īpatsvars bija 3 un 5 gadu obligācijām pēc sākotnējā termiņa (85 %).

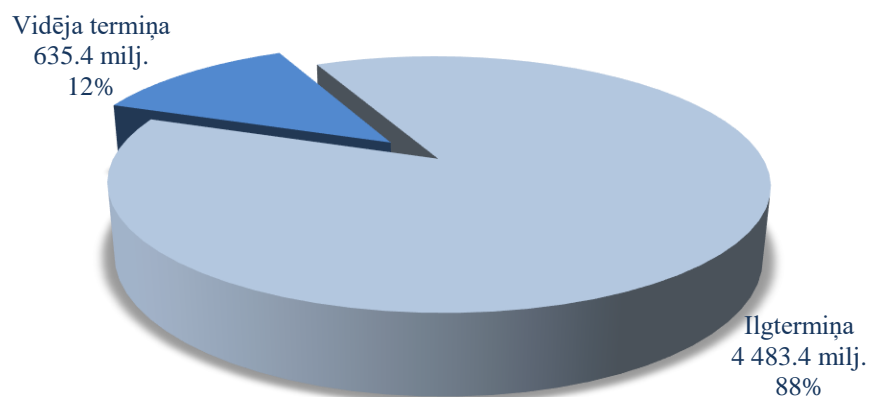
Valsts iekšējais parāds
nominālvērtībā –
1 579,8 milj. *euro*

2017. gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoms palielinājās par 109,5 milj. *euro* pēc nomināla, kā arī mainījās apgrozībā esošo valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru veidu procentuālais īpatsvars iekšējā parāda portfelī. Izmaiņas galvenokārt saistītas ar garāka termiņa vērtspapīru piedāvājuma palielināšanu (skatīt 3. attēlu), turpinot vērtspapīru piedāvājumu nodrošināt atbilstoši pieprasījumam.

3. attēls. Valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri apgrozībā 2016. un 2017. gada beigās (nominālvērtībā (milj. *euro*) un % no kopējā iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoma)

2017. gadā turpinājās 2013.gadā uzsāktā, uz fiziskām personām orientētā finanšu instrumenta – krājobligāciju – izplatīšana. 2017. gadā apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms samazinājās par 26 tūkst. *euro*, 2017. gada beigās kopējais apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms pārsniedza 5,1 milj. *euro* (skatīt 4. attēlu).

4. attēls. Krājobligāciju struktūra sadalījumā pa termiņiem

Valsts pieņemto pieprasījuma noguldījumu un termiņnoguldījumu apjoms 2017. gada 31. decembrī ir 372,6 milj. *euro*, kas veidojās no Valsts kases apkalpoto kontu atlikumiem, tajā skaitā biedrību un reliģisko organizāciju, kapitālsabiedrību un pašvaldību kontu atlikumiem. Salīdzinot ar 2016. gadu palielinājies par 20,8 % jeb 64,1 milj. *euro*.

2017. gadā turpinājās 2015. gadā uzsāktā valsts vērtspapīru veida – bezprocentu obligācijas – emisija. Šādu vērtspapīru emisiju paredz Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 31. punkts, kurā noteikts, ka ārzemnieks drīkst pieprasīt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā uz laiku līdz pieciem gadiem, ja viņš iegādājies īpašam mērķim noteiktus bezprocentu vērtspapīrus par nominālvērtību 250 tūkst. *euro*. 2017. gada 31. decembrī bezprocentu obligāciju apjoms sasniedza 8,25 milj. *euro*.

Bezprocentu obligācijas
2017.gada
31.decembrī –
8,25 milj. euro

2017. gadā tika turpinātas 2016. gadā uzsāktās 3 gadu obligāciju un 5 gadu obligāciju programmas ar dzēšanas termiņiem attiecīgi 2019. gada februārī un 2022. gada janvārī, kuru apjoms 2017. gadā palielinājās par 150 milj. *euro* pēc nomināla un 2017. gada beigās sasniedza 393,0 milj. *euro*.

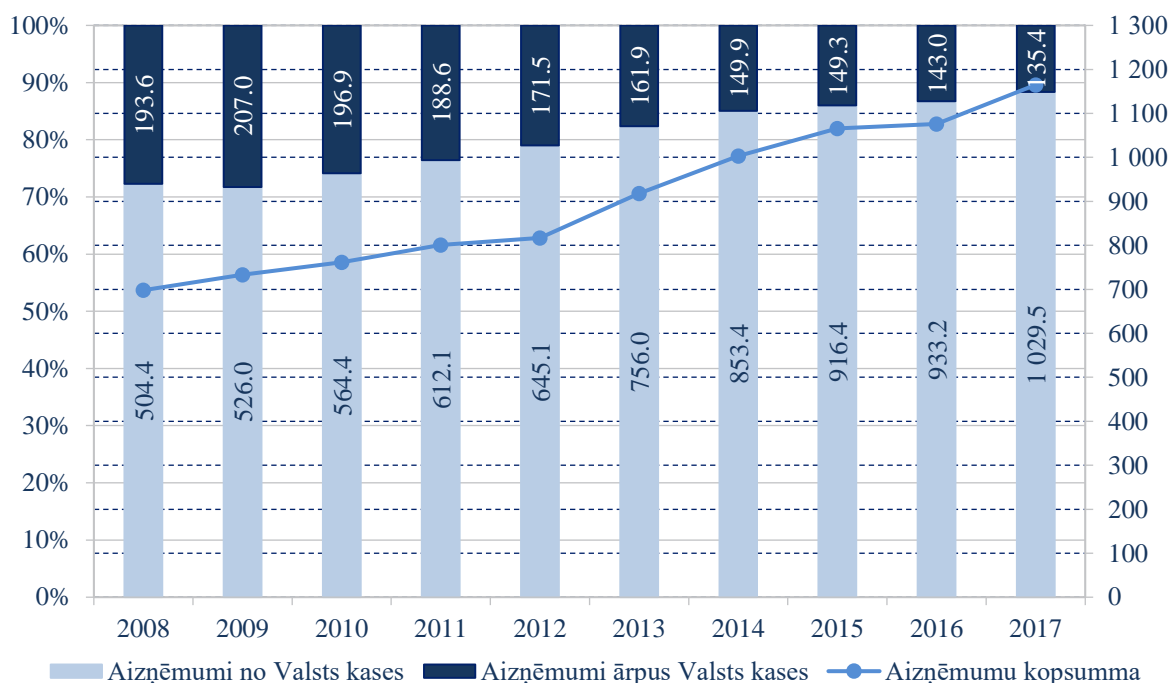
Atvasināto finanšu instrumentu pielietošana valsts parāda portfeļa vadībā

Lai sasniegtu Latvijas Valsts parāda vadības stratēģijā noteikto valsts parāda portfeļa vadības mērķi, t.i., optimizētu Valsts kases administrētā valsts parāda apkalpošanas izdevumus vidējā termiņā, ierobežojot valsts parāda portfeļa finanšu riskus, Valsts kase pielieto atvasinātos finanšu instrumentus. Tai skaitā, lai samazinātu ar ārvalstu valūtā ņemto aizņēmumu saistīto valūtu risku, Valsts kase valsts parāda portfeļa vadībā pielieto valūtu mijmaiņas un valūtu nākotnes pirkšanas darījumus. Savukārt, lai nodrošinātu valsts parāda portfeļa procentu likmju vidējā svērtā fiksētā perioda (*duration*) un fiksēto likmju īpatsvara ievērošanu pieļaujamajās robežās, tiek pielietoti procentu likmju mijmaiņas darījumi (skatīt skaidrojuma valsts konsolidētajai grāmatvedības bilancei sadaļu “Atvasinātie finanšu instrumenti”).

Pašvaldību parāds

Kopējais pašvaldību parāds 2017. gadā ir palielinājies par 88,7 milj. *euro* un 2017. gada 31. decembrī ir 1 164,9 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases ir 1 029,5 milj. *euro* un ārpus Valsts kases ir 135,4 milj. *euro* (īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa gadiem skatīt 5. attēlā).

Kopējais pašvaldību
parāds –
1 164,9 milj. euro

5. attēls. Pašvaldību aizņēmumu kopsumma un aizņēmumu no Valsts kases un ārpus Valsts kases īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā pa gadiem (milj. euro)

Salīdzinājumam – 2016. gada 31. decembrī pašvaldību kopējais parāds bija 1 076,2 milj. euro, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases bija 933,2 milj. euro un ārpus Valsts kases – 143,0 milj. euro (skatīt 5. attēlu). Kopējais pašvaldību parāda palielinājums 2017. gadā nav sasniedzis likumā “Par valsts budžetu 2017. gadam” noteikto palielinājuma limitu 118,1 milj. euro.

Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2017. gadā ir samazinājies par 19,4 tūkst. euro (42,4 tūkst. euro 2016. gada beigās, 23,0 tūkst. euro 2017. gada beigās). Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību īstermiņa aizņēmumos ir palielinājies no 4,5 % līdz 26,7 % (1,9 tūkst. euro 2016. gada 31. decembrī un 6,1 tūkst. euro 2017. gada 31. decembrī), Valsts kasei turpinot būt galvenajai īstermiņa aizdevumu pašvaldībām sniedzējai.

Pašvaldību īstermiņa
aizņēmumi –
23,0 tūkst. euro

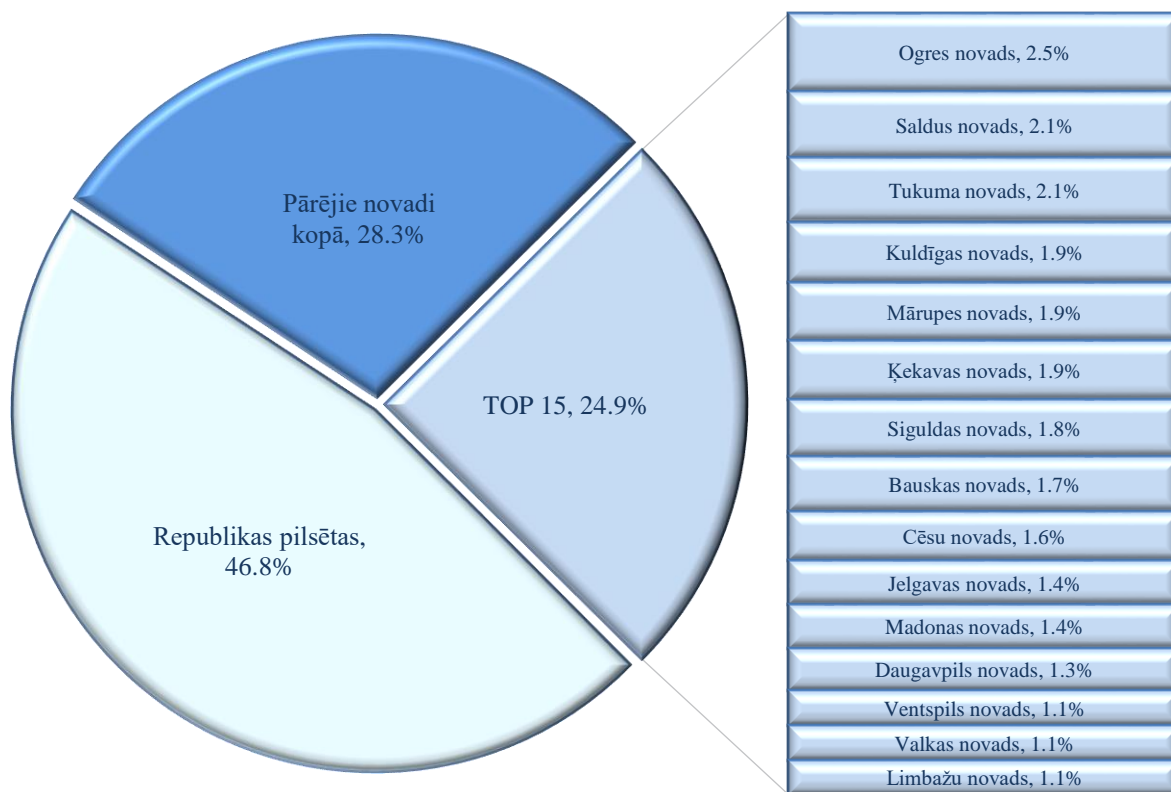
Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2017. gadā ir palielinājies par 88,8 milj. euro (1 076,1 milj. euro 2016. gada beigās, 1 164,9 milj. euro 2017. gada beigās), ko pilnā apmērā veido aizņēmumu no Valsts kases palielinājums. Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 13,3 % līdz 11,6 % (143,0 milj. euro 2016. gada 31. decembrī, 135,4 milj. euro 2017. gada 31. decembrī).

Pašvaldību ilgtermiņa
aizņēmumi –
1 164,9 milj. euro

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22¹. pantu finanšu ministrs, ņemot vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt arī citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi, bet 2017. gadā pašvaldības šo iespēju nav izmantojušas.

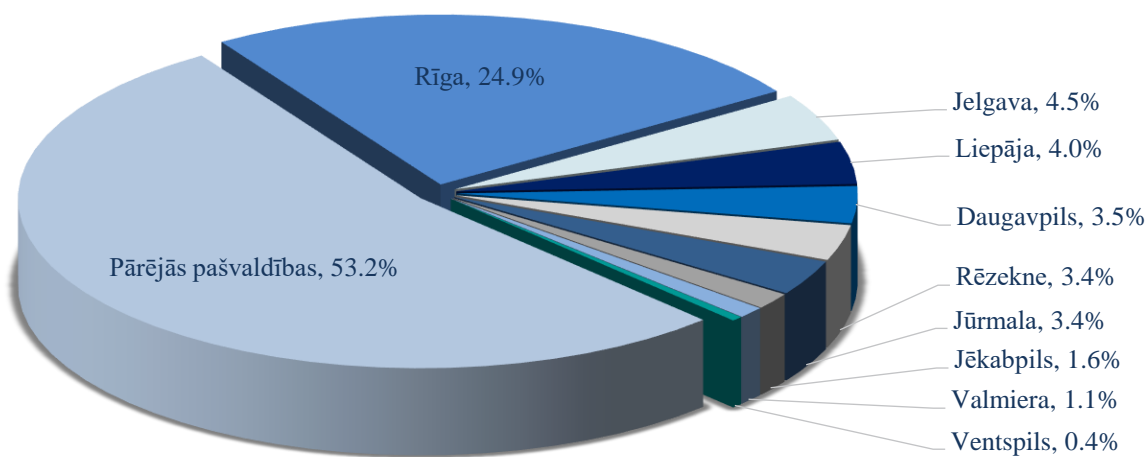
No 110 novadu pašvaldībām (neskaitot republikas pilsētas) 24,9 % no kopējā aizņēmumu atlikuma 2017. gada 31. decembrī veidoja 15 novadu pašvaldību aizņēmumi, katra īpatsvaram kopējā aizņēmumu apjomā esot lielākam par vienu procentu (skatīt 6. attēlu). Starp novadu

pašvaldībām ar lielāko parāda īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā 2017. gadā ir Ogres novads (29,0 milj. *euro*), Saldus novads (24,5 milj. *euro*) un Tukuma novads (23,8 milj. *euro*).

6. attēls. Pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa novadiem (ieskaitot republikas pilsētas) 2017. gada 31. decembrī

Republikas pilsētu pašvaldību kopējais parāds 2017. gadā ir palielinājies par 22,6 milj. *euro*, 2017. gada 31. decembrī veidojot 545,3 milj. *euro* jeb 46,8 % no kopējā pašvaldību parāda apjoma (skatīt 7. attēlu).

7. attēls. Republikas pilsētu pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā 2017. gada 31. decembrī

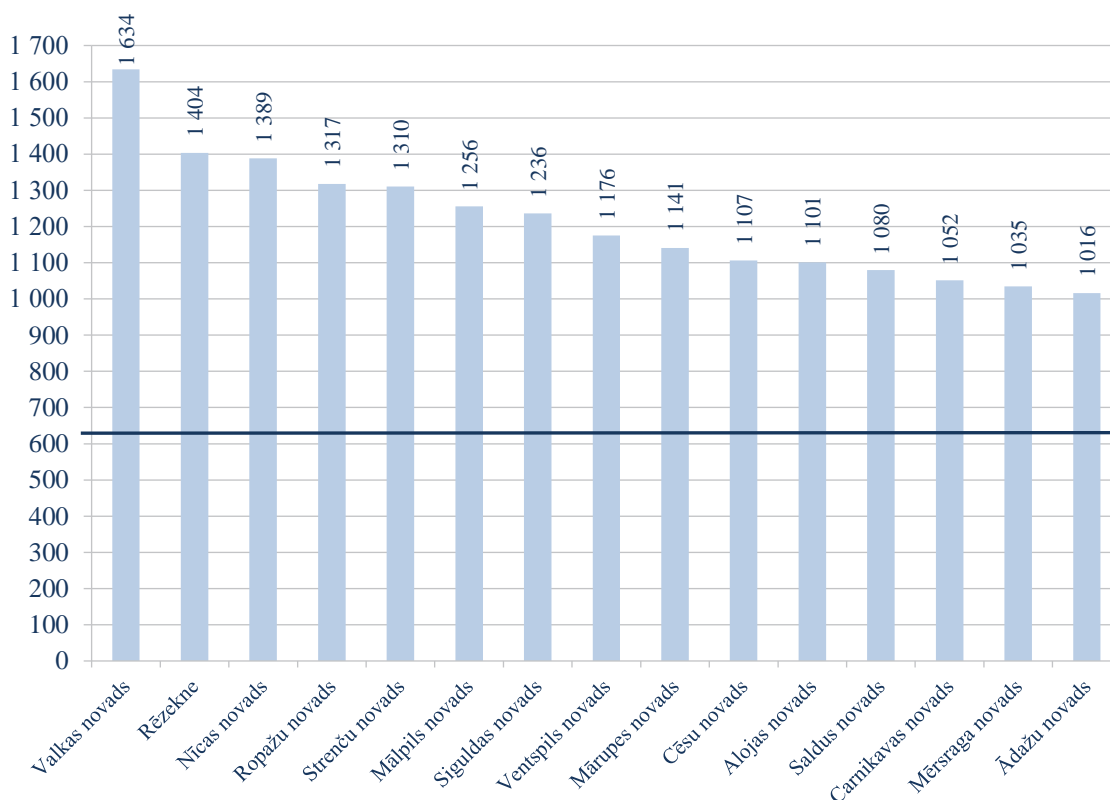
Pārējo pašvaldību kopējais parāds 2017. gada laikā ir palielinājies par 66,1 milj. *euro*, 2017. gada beigās veidojot 619,5 milj. *euro*. 2017. gadā saņemto aizņēmumu apjoms novadu pašvaldībām pārsniedz republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjomu par

52,1 milj. *euro*, saņemtajiem aizņēmumiem esot, attiecīgi, 127,0 milj. *euro* un 74,9 milj. *euro*. Republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjoms 2017. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, ir palielinājies par 38,8 % jeb 20,9 milj. *euro* (2016. gadā republikas pilsētu pašvaldības papildu finansējumu aizņēmumu veidā piesaistīja 54,0 milj. *euro* apjomā, bet 2017. gadā – 74,9 milj. *euro* apjomā).

Pašvaldību parāds, salīdzinot pašvaldību kopējo parādu 2016. gada beigās un 2017. gada beigās, ir samazinājies 41 pašvaldībām (tajā skaitā 5 republikas pilsētu pašvaldībām), bet 78 pašvaldībām (tajā skaitā 4 republikas pilsētu pašvaldībām) parāds ir palielinājies.

2017. gada beigās visām novadu pašvaldībām bija aizņēmuma atlikumi. Savukārt 14 pašvaldības 2017. gadā nav piesaistījušas finanšu līdzekļus (par 22 pašvaldībām mazāk nekā iepriekšējā gadā), izmantojot aizņēmumus – tās ir veikušas tikai iepriekšējos periodos saņemto aizņēmumu atmaksas.

Lielāko pašvaldību parāda summu 2017. gada 31. decembrī tāpat kā iepriekšējos pārskata gados veido Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumi 290,2 milj. *euro* vērtībā, kas ir 24,9 % no kopējā pašvaldību parāda. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību parādā ir palicis nemainīgs. Atmaksājamo aizņēmumu apjoms Rīgas pilsētas pašvaldībai ir palielinājies par 22,8 milj. *euro*.

8. attēls. 15 pašvaldības ar lielāko parādu uz vienu iedzīvotāju² 2017. gada 31. decembrī (*euro*)

Vidējais parāds uz vienu iedzīvotāju visās pašvaldībās kopā 2017. gada beigās ir 615 *euro* un pārskata gadā ir palielinājies par 60 *euro* uz vienu iedzīvotāju jeb par 10,8 %, kas skaidrojams gan ar kopējā pašvaldību aizņēmumu apjoma palielinājumu, gan iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Lielākais parāds uz vienu iedzīvotāju 2017. gada beigās ir Valkas novada pašvaldībai (1 634 *euro* uz 1 iedzīvotāju) (skatīt 8. attēlu), kas ir gandrīz 3 reizes lielāks par vidējo rādītāju visās pašvaldībās kopā. Tas izskaidrojams ar Valkas novada pašvaldības iedzīvotāju skaita

² šajā skaidrojumā aprēķinots lietots vidējais iedzīvotāju skaits teritorijā pārskata gada laikā (2017. gada sākuma dati + 2018. gada sākuma dati / 2) pēc Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētiem datiem.

samazinājumu un lielo aizņēmumu apjomu, kurā būtiskākais ir aizņēmums ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstībai ar parāda atlikumu 2,4 milj. *euro* 2017. gada 31. decembrī. Salīdzinājumā ar Valkas novada pašvaldības parādu 2016. gada beigās (1 555 *euro* uz 1 iedzīvotāju), rādītāja – parāds uz vienu iedzīvotāju – vērtība Valkas novada pašvaldībai ir palielinājusies par 79 *euro* uz vienu iedzīvotāju.

Nākamais lielākais rādītājs 2017. gadā ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībai, rādītājam sasniedzot 1 404 *euro* uz 1 iedzīvotāju. Pašvaldības parāda uz vienu iedzīvotāju rādītāja pieaugums ir veidojies iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ, jo Rēzeknes pilsētas pašvaldība 2017. gadā ir samazinājusi parāda apjomu par 0,2 milj. *euro*.

Trešais lielākais rādītājs ir Nīcas novada pašvaldībai, kam rādītāja vērtība ir 1 389 *euro* uz 1 iedzīvotāju (samazinājums par 24 *euro* salīdzinājumā ar 2016. gada rādītāju). Ņemot vērā pašvaldības mazo iedzīvotāju skaitu, kas arī 2017. gadā turpināja samazināties, un parāda samazinājumu gada laikā (3,3 % no aizņēmumu apjoma 2016. gada beigās jeb 153,9 tūkst. *euro*), parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir gandrīz 2,5 reizes lielāks nekā vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā.

Rīgas pilsētas pašvaldības, kurai no visām pašvaldībām ir lielākais parāda pieaugums un lielākais parāds 2017. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 454 *euro*, kas ir zemāks par vidējo valstī, un 2017. gada laikā ir palielinājies par 37 *euro*.

Ogres novada pašvaldības, kurai no visu novadu pašvaldībām ir lielākais parāds 2017. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 872 *euro* un 2017. gada laikā ir palielinājies par 204 *euro*.

Lielākais pieaugums parādam uz vienu iedzīvotāju salīdzinājumā ar 2016. gadu ir Ikšķiles novadam (2017. gada laikā palielinājies par 394 *euro*) un Siguldas novadam (2017. gada laikā palielinājies par 387 *euro*).

Savukārt parāds uz vienu iedzīvotāju 2017. gada beigās visvairāk ir samazinājies Saulkrastu un Alojās novados – attiecīgi par 76 un 68 *euro* 2017. gada laikā.